

אלוהי הרוחות

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר: יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה: אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יָבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת ה' כְּצֵאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֵעָה: (במדבר כז טו-יז).¹

וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יִחְטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצָף: (במדבר טז כב).²

במדבר רבה יח יא – היודע מי חטא ומי לא חטא

"ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלוהי הרוחות לכל בשר, האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" – אמרו לפניו: ריבונו של עולם, מלך בשר ודם שמרדה עליו מדינה ועמדו וקללו את המלך או שלוחיו, עשרה או עשרים מהם, משלח שם לגיונותיו ועושה בהם אנדרולומוסיה ומסייף הטובים עם הרעים, לפי שאינו מכיר בהם מי מרד ומי לא, מי כבד את המלך ומי קלל. אבל אתה היודע מחשבותיו של אדם ומה שהלבבות והכליות יועצות ויצרי בריותיך, אתה מבין ואתה יודע מי חטא ומי לא חטא, מי מרד ומי לא מרד. אתה יודע רוח של כל אחד ואחד מהם, לכך נאמר: "אלהי הרוחות לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף". אמר להם הקב"ה: יפה אמרתם, אני מודיע מי חטא ומי לא חטא.³

רמב"ן במדבר טז כא – היודע מי הסית ופיתה ומי ניסת והתפתה

"הבדלו מתוך העדה הזאת" – יש לשאול, אם ישראל לא חטאו ולא מרדו ברבם, למה היה הקצף עליהם לאמר ואכלה אותם כרגע? ואם גם הם מרדו כקרח וכעדתו, איך יאמרו משה ואהרן: "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף"? וכתב רבינו חננאל:⁴ הבדלו מתוך העדה הזאת - עדת קרח ולא עדת בני ישראל. ויאמרו: אלהי הרוחות לכל בשר וגוי, מיד הודיע הקב"ה למשה כי לא כל עדת בני ישראל בקש לכלות אבל עדת קרח בלבד ... אולי כשיראו קרח ועדתו ישובו, אלו דבריו. ואינם נכונים, כי לא היה ראוי לומר על קרח דתן ואבירם שלושה אנשים "הבדלו מתוך העדה" כי אינם עדה. ואין ישראל בתוכם. ואהרן עם עדת מקריבי הקטורת היה בתוכם בבואם⁵...

אבל הטעם, כי מתחילה היה לב העם אחרי משה ואהרן, וכאשר לקחו קרח ועדתו איש מחתתו וישימו עליהם קטורת ועמדו פתח אהל מועד עם משה ואהרן, אז קרא קרח לכל העדה ואמר להם כי בכבוד כולם הוא מקנא, וייטב הדבר בעיניהם ונקהלו כולם לראות אולי ישר בעיני האלהים ותשוב העבודה לבכוריהם⁶ ... והם

¹ כך בבקשת משה ובציווי למשה למנות לו מנהיג יורש ראו דברינו ['יפקוד ה' איש על העדה](#) בפרשה זו בה כבר נגענו מעט בביטוי "אלהי הרוחות", אגב הדיון העיקרי שם על בקשתו של משה למנות לו מנהיג יורש, המנוסחת בלשון תקיפה ויחידאית במקרא: "וידבר משה אל ה' לאמר: יפקוד ה' אלהי הרוחות איש על העדה". הבטחנו שם לחזור ולהתעמק בביטוי "אלהי הרוחות" והנה הגיעה עת הפירעון.

² כבר קדם ונזכר הביטוי "אלהי הרוחות" בפרשת קרח וגם שם הם דברי משה. אלה שתי הפעמים היחידות בהם נזכר הביטוי "אלהי הרוחות" בכל המקרא! קרח מקהיל על משה ואהרן את כל העדה, הקב"ה מבקש לכלות אותם, ומשה ואהרן נופלים על פניהם ואומרים: "אל אלהי הרוחות לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף". שים לב להבדל בין פרשת קרח בה כתוב: "אל אלהי הרוחות" והנוסח בפרשתנו: "ה' אלהי הרוחות" שלא מעט מעתיקים החליפו והתבלבלו בו. האם גם כאן מידת הדין כנגד מידת הרחמים?

³ וכן הוא בתנחומא ובמדרשים רבים אחרים. ובלשון רש"י על הפסוק: "אל אלהי הרוחות - יודע מחשבות. אין מדתך כמדת בשר ודם, מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה אינו יודע מי החוטא, לפיכך כשהוא כועס נפרע מכולם, אבל אתה לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא". ובאופן דומה פירש רשב"ם: "אלהי הרוחות - אתה מכיר רוחות ולבות שאר העם שלא פשעו". אלהי הרוחות הוא אלהי הצדק. הוא ברא הרבה אנשים והרבה אוכלוסים, אבל כל אחד הוא בריה בפני עצמו, כל אחד נידון לפי תכונותיו ומעשיו הוא. "ובראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון, שנאמר: היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם" (ראש השנה פרק א משנה ב). "ויען ה' את איוב מן הסערה - כל נימא ונימא יש לה גומא בפני עצמה" (בבא בתרא טז ע"א). הבחנה דקה זו יש רק למלך מלכי המלכים הקב"ה. אבל באמת ניתן לשאול: מה כאן החידוש הגדול? לעשות דין צדק? להבחין בין שחטא ומי שלא? הרי זה פחות ממה שאברהם מבקש על סדום. זהו "אלהי הרוחות", שאינו מעניש מי אשר לא חטא לו?

⁴ רבי חננאל בן מושיאל, מאה 10 צפון אפריקה. ידוע יותר מפירושו לתלמוד. פירושו לתורה אבד ברובו ונשתמר דרך ציטוטים כגון כאן של רמב"ן. ראו [הערך בויקיפדיה](#).

⁵ אהרון היה בהתחלה עם 250 מקריבי הקטורת ואין הם וממילא שאר העם בתוך "העדה" שנקלה בתחילה על משה ואהרון.

⁶ ראו שיטת אבן עזרא בפירושו לבמדבר טז א שמקדים את פרשת קרח לתחילת הספר, לפרשת הבכורות שהוחלפו בלויים: "ויקח קרח - זה הדבר היה במדבר סיני כאשר נתחלפו הבכורים ונבדלו הלויים. כי חשבו ישראל שמשה אדונינו עשה מדעתו לתת גדולה לאחייו, גם לבני קהת שהם קרובים אליו, ולכל בני לוי שהם ממשפחתו וכו'". רמב"ן לא לגמרי מסכים איתו אבל מאמץ את הקשר עם המרת הבכורות בלויים. ראו דברינו [כולם קדושים](#) בפרשת קרח.

כמהרהרים אחרי השכינה ... וחייבין מיתה בידי שמים. ומשה ואהרן למדו עליהם זכות, שלא חטא במעשה אלא קרח, והוא הגורם והוא המפתה אותם, וראוי הוא שימות לבדו לפרסם ולהודיע ענשו לרבים. וזו דרך מבקשי רחמים שיקלו החטא מעל העם ונותנין אותו על היחיד הגורם, מפני שהוא חייב על כל פנים. וכן אמר דוד: "הנה אנכי חטאתי ואנכי העויתי ואלה הצאן מה עשו תהי נא ידך בי ובבית אבי" (שמואל ב כד ז).⁷

אבן עזרא במדבר טז כב – דגש על "אל – אלוהי הרוחות"

"ויפלו על פניהם" - להתפלל. וטעם "אל" - מורה שיש לו כח לכלותם כרגע, והוא אלוהי הרוחות. והטעם פירוש "אל" כי יוכל לכלותם, כי הרוחות בידו הם.⁸

ספרי זוטא פסקא כז סימן טז – איש אשר רוח בו

"יפקוד ה' אלוהי הרוחות לכל בשר" - האל שהוא יודע דעת ורוח של כל אחד ואחד, איזו בגבוה איזו בנמוכה, איזו הימנית⁹ ואיזו קפדנית וכן הוא אומר: "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם" (תהלים לג טו) ואומר: "ותוכן לבות ה' " (משלי כא ב). "איש" - שיהא בעל כח ובעל חכמה ובעל גבורה חתיכה ופסיפס.¹⁰ "על העדה" - שלא יהא תומהן כמו שנאמר: "מה זה היה לבן קיש הגם שאול בנביאים" (שמואל א י יא).¹¹

במדבר רבה כא טו – יודע להלון ומכיר כל אחד ואחד

"איש אשר רוח בו" (במדבר כז יח)¹² - לפי שאמר אלוהי הרוחות שאתה מכיר רוח כל אחד ואחד מכל בריה ותמנה אדם שידע להלון עם כל אחד ואחד מהם לפי דעתו.¹³

מדרש תנחומא (בובר) פרשת פינחס סימן א – סובל כל אחד לפי דעתו

⁷ רמב"ן לא מוכן לקבל את השיטות הנ"ל ש"אלוהי הרוחות" הוא הבחנה בין חוטא ובין שאינו חוטא, כי כפי שאמרנו, זהו דין צדק בסיסי ולא על זה יתפאר ויתרומם הקב"ה בכינוי "אלוהי הרוחות"! לאחר שהוא דוחה גם את שיטת רבינו חננאל שהעדה היא רק עדת קרח, הוא מציע פתרון אחר שבאמת כל עדת ישראל נהו ונגררו אחרי קרח וחשבו להדיח את שבט הלוי מבחירתו ולהחזיר את עבודת הבכורות. מה שביקשו משה ואהרן בתפילתם "אלוהי הרוחות", היא הבחנה בין מסית לניסת, בין מפתה למפותה, בין חוטא שיש לו תקנה ובין חוטא גמור. הבחנה כזו היא רק בידי "אלוהי הרוחות"! ראו שגם מדרש במדבר רבה לעיל מדבר על "מחשבותיו של אדם ומה שהלבבות והכליות יועצות ויצרי בריותיך" ואח"כ: "אתה מבין ואתה יודע מי חטא ומי לא חטא, מי מרד ומי לא מרד". מי המריד היינו מוסיפים בשיטת רמב"ן. וראו גם ספורנו: "שהוא עשה שנקלה עלינו העדה".

⁸ אבן עזרא מדגיש את "אל" שקדם ל"אלוהי הרוחות". התואר המלא הוא: "אל אלוהי הרוחות" והדגש הוא על אדנותו על כל הרוחות שהם יציריו (גם יצורים מיסטיים) ועל כוחו לשלוט בגורלם בכל רגע. ראו גם פירוש אור החיים: "אמר שם אל לצד שראה התעוררות תגבורת הדינים ... ואומר אלוהי הרוחות לכל בשר, טען טענה הנשמעת לפני הבורא, כי ה' חפץ שכל הרוחות יקבלו אלוהותו עליהם". ולפי זה מעניין מה יאמרו אבן עזרא ואור החיים על הביטוי "ה' אלוהי הרוחות" שבפרשתנו שהוא מידת הרחמים, אך לא מצאנו התייחסות לנושא (אולי מכלל הן אתה שומע לאו). עד כאן בדברינו ב"אלוהי הרוחות" של פרשת קורח ומכאן ואילך נעבור ל"אלוהי הרוחות" שבפרשתנו בבקשת משה למנות איש על העדה אשר יירש את תפקידו.

⁹ הומויוס. מילה ביוונית שפירושה שווה או דומה. תכונה נגדית לקפדנות. אפשר שזהו מידת ההשתוות – תכונה של מישהו שלוקח את העולם בשוויון נפש במובן החיובי – בשיקול דעת.

¹⁰ על חתיכה ופסיפס כתואר לתלמיד חכם וראוי לסנהדרין, ראו בדברינו [יפקוד ה' איש על העדה](#) בפרשה זו וכן בדברינו [קול אחד וקולות הרבה](#) בפרשת בהעלותך. שם ראינו שפסיפס, בעל הגוונים הרבים והחיתוך המדויק המשלים בין אבן לאבן, מסמל גם לימוד תורה רחב ורב גווני, גם מעשים טובים: "אבן פסיפס כיצד? זה תלמיד ששונה מדרש והלכות ואגדות ותוספתות. כשתלמיד חכם נכנס אצלו, שאלו במדרש אומר לו, בהלכות אומר לו, בתוספתות אומר לו, באגדות אומר לו. וזו היא אבן פסיפס שיש לה ארבע פיות מארבע רוחותיה" (אבות דרבי נתן נוסח א פרק כח). ובפרק כד שם: "אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה למה הוא דומה? לכוס שיש לו פסיפס. ואדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה למה הוא דומה? לכוס שאין לו פסיפס". ובפסיפס כאן הכוונה בפשטות גם לאדם בריא (בעל כח) ובעל הופעה נאה ומרשימה שגם אלה תכונות חשובות ורצויות למנהיג.

¹¹ המדרש דורש את דברי משה המבקש למנות לו יורש ראוי. התכונות הנדרשות מהמנהיג הן שגורמות למשה להשתמש בביטוי "אלוהי הרוחות". ומה עונה אותו הקב"ה? לך מנה "איש אשר רוח בו", כמוסבר ומפורט במדרש הבא.

¹² זו תשובת הקב"ה לדרישת משה. זה הפסוק העוקב לפסוק שהבאנו בראש דברינו. משה אומר: "יפקד ה' אלוהי הרוחות לכל בשר איש על העדה", והקב"ה עונה לו: "קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו". "איש אשר רוח בו" כנגד "אלוהי הרוחות". וכבר עמדנו על הקבלה זו בדברינו [יפקוד ה' איש על העדה](#) בפרשה זו בשנה האחרת וכאן רק בקשנו להציג את "איש הרוח" כנגד "אלוהי הרוחות".

¹³ וכן הוא בספרי זוטא הנ"ל בהמשך שם סימן יח: "איש אשר רוח בו, שיהא הולך עם הקפדנים כפי דעתו ועם המתונים כפי דעתו". (אנחנו עומדים בפרשת פנחס המסמלת קנאות ואי השלמה עם רוחו של כל אחד ואחד). דברי הקב"ה: "איש אשר רוח בו" אינם רק תשובה ל"אלוהי הרוחות" בפרשתנו, בדרישת משה למנות "איש על העדה", אלא גם תשובה ל"אלוהי הרוחות" של פרשת קרח: "ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלוהי הרוחות לכל בשר איש אחד חטא ועל כל העדה תקצף". אל תדאג אומר הקב"ה למשה, כבר פנית אלי פעם בתואר "אלוהי הרוחות" בדרישה שאבחין בין איש ואיש, מי חטא ומי לא, מי הסית ומי ניסת, כך גם אדע (נדע) לבחור את המנהיג הבא "איש אשר רוח בו" שהוא מצדו ידע להתהלך כנגד כל אדם ואדם עליהם הוא מופקד ולהבחין היטב.

הרואה בריות טובות, ואילנות טובות, אומר: ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שככה ברא לו בעולמו.¹⁴ אבל אם ראה אוכלוסין של בני אדם, אומר ברוך חכם הרזים, כשם שאין פרצופותיהן שוין זה לזה, כך אין דעתן שוה, אלא כל אחד ואחד יש לו דעה בפני עצמו. וכן הוא אומר: "לעשות לרוח משקל" (איוב כח כה) - משקל של כל אחד ואחד. תדע לך שהוא כן, שכן משה מבקש מן הקב"ה בשעת מיתתו ואומר לפניו: ריבונו של עולם, גלוי לפניך דעתו של כל אחד ואחד מהם, ואין דעתו של זה דומה לדעתו של זה, ובשעה שאני מסתלק מהם בבקשה ממך אם ביקשת למנות עליהם מנהיג, מנה עליהם אדם שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו, מניין? ממה שקראו בענין: "יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה וגו'" (במדבר כז טז).¹⁵

שיר השירים רבה פרשה א (וילנא סימן ב, דונסקי סימן מד) – איך לדורות

"הגידה לי שאהבה נפשי" - רבי ברכיה פתר לה בקרייה הדין (בפסוק הזה): יפקד ה' אלהי הרוחות. יפקד ה' - אמר לפניו: רבש"ע, הואיל ואתה מסלקני מן העולם, הודיעני מי ומי הרועים שאתה מעמיד על בניך. איכן פירושו של דבר? כאן: "הגידה לי שאהבה נפשי", אומה שאהבם נפשי, אומה שנתתי נפשי עליה, "איכה תרעה" בימי מלכות? "איכה תרביץ בצהרים" בשעבוד מלכות?¹⁶

רמב"ן דברים ג כג – ערב הפקדת רוח משה

"ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר" ... בעת הנזכרת שכבשתי סיחון ועוג והתחלתי להלחם בעממין שניתנו לישראל וחלקתי הארץ לשני השבטים, ויהיה זה כאשר נאמר לו: "עלה אל הר העברים הזה" (במדבר כז יב), כי אז בקש רחמים על הדבר והתחנן התחנה הזאת. וכאשר לא שמע השם בקולו, חזר והתפלל: "יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה", כמו שזכר שם. וזהו: "וצו את יהושע" (להלן פסוק כח).¹⁷

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ד – עונש מי שנוטל רוח חיים

¹⁴ מסכת ברכות נח ע"ב: "ראה בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו" ושם גם בריות וברואים ואירועים אחרים שמברכים עליהם, כגון ברכת "חכם הרזים" על אוכלוסין רבים (שמקורו אולי בחותמו של הקב"ה, סנהדרין פרק ד משנה ה) שהמדרש מביא בהמשך אבל לא על כולם נוהגים בימינו (ברך).. ולמי שרוצה להתמקד בדברים נאים, הרי דברי הגמרא בראש השנה יא ע"א: "מאן דנפק ביומי ניסן וחזי אילני דמבלבלי, אומר: ברוך שלא חיסר מעולמו כלום, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם". בניסן, באביב, כנראה הכל נאה. ורבי שמעון בן גמליאל שראה במעלה הר הבית "עובדת כוכבים נאה ביותר" בירך עליה "מה רבו מעשיך ה'" (עבודה זרה כ ע"א). ראו דברינו [היופי שבאדם - ברכתו ובלותו](#) במיוחדים.

¹⁵ ותומצת מדרש זה בקצרה ברש"י על הפסוק בפרשתנו: "אלהי הרוחות - למה נאמר? אמר לפניו: רבש"ע גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו". כאן כבר לא "להלוח עם כל אחד ואחד" אלא להיות סובל, לסבול כל אחד ואחד. להידמות כביכול לקב"ה שברא פרצופים שונים ודעות שונות וצריך להנהיג אוכלוסין מגוון זה. ובאשר למשה, בתחילת שליחותו של משה אומר לו הקב"ה, עפ"י מדרש שמות ז ג: "ויצום אל בני ישראל - אמר להם הקב"ה: ה' פני סרבנים הם, רגזנים הם, טרחנים הם. על מנת כן תהיו מקבלים עליכם, שיהיו מקללים אתכם, שיהיו מסקלים אתכם באבנים". ראו דברינו [בני סרבנים הם](#) בפרשת שמות. זה היה התנאי לשליחות. כאן משה כאילו מחזיר לקב"ה במטבע דומה, מה שאמרת לי בתחילת שליחותי, נכון גם למנהיג הבא. ודאי מניסיון רב דיבר משה! כך או כך, אלהי הרוחות הוא להבין כל פרט ופרט ולגשת בגישה אישית לכל אחד, לסבול כל אחד, למצוא בתוך האוכלוסים הרבים את הרז המיוחד של כל אחד. את האינדיבידואל שכל אחד הוא עולם מלא. באופן קצת שונה אבל אולי בכ"ז שייך לנושא, ראו מסכת כתובות יז ע"א: "תנו רבנן: כיצד מרקדין לפני הכלה? בית שמאי אומרים: כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים: כלה נאה וחסודה ... מכאן אמרו חכמים: לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות". ופירוש רש"י שם: "מעורבת עם הבריות - לעשות לאיש ואיש כרצונו".

¹⁶ כאן "אלוהי הרוחות" הוא במונח רחב מאד של מקום זמן. משה עומד, צופה ודואג, לא רק לדור הנוכחי, דור הבנים שהוא כעת מפקיד בידי מישהו אחר, אלא צופה ומביט ודואג גם לדורות הבנים לדורותיהם. וארבע הרוחות מתחברים עם ארבע המלכויות, כל מלכות ורוח בשעבוד החומרי והרוחני שלה. זהו "אלוהי הרוחות" של משה כאן. אלהים שילווה את עם ישראל לדורותיו ותלאותיו ויעמיד להם מנהיג ראוי ורועה נאמן בכל דור ודור. ברוח זו ניתן אולי גם לקרוא את מדרש פסיקתא רבתי פיסקא מב - וה' פקד את שרה, המדגישה את נושא הפקידה, הזמן, כולל פקידה של רוח: "יש פקידה לברכה ... ויש פקידה של גאולה, פקד פקדתי אתכם, ויש פקידה של אמנה, ויאמן העם וישמעו כי פקד ה', ויש פקידה של רוח, יפקוד ה' אלהי הרוחות".

¹⁷ "ואתחנן" נקשר עם "יפקוד ה' אלהי הרוחות איש על העדה"; אימתי? "בעת ההיא" - בעת שמשם מבין שהוא עומד להפקיד את רוחו וצא "אלהי הרוחות" והגיעה השעה שעל העדה יופקד "איש אשר רוח בו". ב"קפיצה קלה" מספר במדבר לספר דברים. הקשר האישי של משה כבר נרמז במדרשים הקודמים "הואיל ואתה מסלקני מן העולם", "הגידה לי" מה יהיה גורל "שאהבה נפשי" ואולי נמצא גם במדרש תנחומא (בבב) הבא שבפרשת פינחס סימן ב, שהיא גם פרשת הקרבנות: "יפקוד ה' אלהי הרוחות - משל למה הדבר דומה? למלך שנשא אשה, והיה לו שושבין, כל זמן שהמלך כועס על אשתו, השושבין מפיס ומתרצה המלך. בא השושבין למות, התחיל מבקש מן המלך, א"ל: בבקשה ממך תן דעתך על אשתך. א"ל המלך עד שאתה מצוני על אשתי, צוה לאשתי עלי, שתהא זהירה בכבודי. כביכול כך אמר הקב"ה למשה: עד שאתה מצויני יפקוד אלהי הרוחות לכל בשר, צוה אותם עלי, שיהו זריזין בכבודי, מה כתיב למטה ... צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי וגו' (במדבר כח א ב)". כאן יש אולי גם משחק מילים בין רוח לריח. הריח של הקרבנות הוא המתת שהאדם נותן לאלוהי הרוח שהפקיד בו רוח ונפש כל חי.

וכל מי שיש בידו עון זה,¹⁸ הרי הוא רשע גמור ואין כל המצות שעשה כל ימיו שקולין כנגד עון זה ולא יצילו אותו מן הדין, שנאמר: "אדם עשוק בדם נפש וגוי".¹⁹ צא ולמד מאחאב עובד ע"ז. שהרי נאמר בו: "רק לא היה כאחאב"²⁰ וכשנסדרו עונותיו וזכיותיו לפני אלהי הרוחות, לא נמצא עון שחייבו כלייה ולא היה שם דבר אחר ששקול כנגדו אלא דמי נבות, שנאמר: "ותצא הרוח ותעמוד לפני ה' - זו רוח נבות. ונאמר לה: "תפתה וגם תוכל" והרי הוא הרשע לא הרג בידו אלא סיבב קל וחומר להורג בידו.²¹

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים: הביטוי "אלוהי הרוחות" נכנס כידוע גם לעולם הפיזי, לא רק להקפות בשמחת תורה (ראו סידור רש"י סימן שח), אלא גם לפיזי חתן וכלה. ראו מחזור ויטרי סימן תצב: "חי לעד בורא גילים ושמחות. יחדש עולמו אלהי הרוחות. וינסו אנחות. וישיגו הנחות. להשמיע קולות בשירות ותשבחות. וקול מבשר סולו. סולו המסילה. ברוך משמח חתן עם כלה".

¹⁸ רצח, שפיכות דמים.

¹⁹ "אדם עשוק בדם נפש עד בור ונוס אל ותמכו בו" (משלי כח יז). באבות דרבי נתן נוסח א פרק מ וכן במסכת יומא פז ע"א, נדרש פסוק זה על "המחטיא את הרבים" שאין מאפשרים לו (מספיקים בידו) לחזור בתשובה ואין לו כפרה (בדומה למחלל שם שמים) אלא במיתה. בדברים רבה ובתנחומא בפרשת ואתחנן בעניין ערי המקלט, נדרש פסוק זה על הורג נפש בשגגה (בור הוא סמל לעיר המקלט). אבל ברמב"ם משמע שהוא דורש את הפסוק על הורג במזיד, בפרט לגבי מקרה שאין עדות גמורה ולפיכך אי אפשר להורגו עפ"י בית דין, אבל ברור לנו שהוא הרג שאז כונסים אותו לכיפה (בור הוא הכיפה, הצינוק שבו נוהגים ברוצח מה שנוהגים בו, עד שימות). ראו ברמב"ם שם (וביבמות סד ע"ב).

²⁰ ראו מלכים א סוף פרק כא: "רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה' ... ויתעב מאד ללכת אחרי הגללים ... ויהי כשמע אחאב את הדברים האלה ויקרע בגדיו וישם שק על בשרו ויצום ... ויהי דבר ה' אל אליהו התשבי לאמר: הראית כי נכנע אחאב מלפני יען כי נכנע מפני לא אביא הרעה בלמיו ...". לכאורה נסלח לו.

²¹ בסופו של דבר מת אחאב במלחמה בגלעד נגד ארם (אליה צרף את יהושפט מלך יהודה). ראו מלכים א פרק כב, בפרט העימות בן צדקיהו בן כנענה נביא השקר ובין מיכיהו (מיכה הנביא?) נביא ה'. ראו שם נבואתו של מיכיהו על הרוח אשר יצאה לפתות את אחאב ויהושפט לצאת למלחמה אבודה. רוח זו, היא רוחו של נבות היזרעאלי כדברי הגמרא בסנהדרין פט ע"א: "רוח נבות אטעיתיה ... מאי צא - צא ממחיצתי. מאי רוח? - אמר רבי יוחנן: רוחו של נבות היזרעאלי". אבל החיבור ל"אלהי הרוחות" - אלהי הנפשות הוא, כך נראה, של הרמב"ם.